Гасіння пожеж лісових масивів у гірській місцевості

Академічна лекція (45 хвилин)

Підготував: начальник зміни відділу швидкого реагування Регіонального центру управління на Надзвичайні ситуації Головного управління ДСНС України у Закарпатській області підполковник служби цивільного захисту Микола Піпаш

Навчальні питання:

1. Види лісових пожеж і особливості їх розвитку
2. Організація гасіння лісових пожеж.
3. Розвідка пожежі і розробка плану гасіння.
4. Основні способи і прийоми гасіння. Заходи безпеки праці.

Література:

1. Наказ МВС України від 26.04.2018 р. №340 „Про затвердження Статуту дій органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту під час гасіння пожеж”;
2. Довідник керівника гасіння пожежі. протокол № 10 від 30.04.2026 року;
3. Наказ Державного комітету лісового господарства України від 28.12.2005 р. № 526 „Про затвердження Положення про лісові пожежні станції”;
4. Наказ ДСНС України від 31.12.2025 р. № 1661 „Про затвердження Правил безпеки праці в органах і підрозділах ДСНС”;
5. Наказ ДСНС України від 02.04.2024 р. №375 «Рекомендації про особливості виконання органами управління та підрозділами ДСНС завдань за призначенням у населених пунктах і на територіях під час збройної агресії».
6. Методичні рекомендації щодо організації гасіння пожеж в природних екосистемах в районах ведення бойових дій, алгоритм дій особового складу у разі виявлення на місці загорань вибухонебезпечних предметів, а також надання домедичної допомоги у разі отримання мінно-вибухових травм, ДСНС України, 2022. 24 с.

Види лісових пожеж і особливості їх розвитку

Класифікація лісових пожеж

1. За місцем їх виникнення і розвитку:
   - низові (рухливі і стійкі);
   - верхові (рухливі і стійкі);
   - підземні.

2. За швидкістю поширення фронту полум'я:
   - слабкі;
   - середні;
   - сильні.

Низові пожежі

Вогонь розповсюджується надґрунтовим покривом, дрібним хмизом, вітроломом та підліском.

Рухливі пожежі : виникають весною і розповсюджуються з великою швидкістю надґрунтовим покривом (опалі листя, хвоя, трава, кущі), горіння триває недовго.

Стійкі пожежі: після згорання сухого надґрунтового покриву продовжують горіти підстилка, пеньки, вітролом тощо.

Верхові пожежі

Є наслідком стійких низових пожеж у хвойних лісах. Горять крони хвойних дерев.

Рухливі пожежі : виникають тільки під час сильного вітру, вогонь розповсюджується кронами дерев стрибкоподібно (15 – 25 км/год) і значно випереджує фронт низової пожежі.

Стійкі пожежі: вогонь розповсюджується кронами дерев одночасно з просуванням фронту стійкої низової пожежі.

Підземні пожежі

Виникають у суху погоду на ділянках, що мають підстилку товщиною 20 см і більше або торф'яний шар. У глибину підстилка або торф вигорають до мінерального шару ґрунту або до шару, де підстилка або торф мають вологість 70% і більше.

Поширюються зі швидкістю до 1 км на добу. Можуть бути малопомітні і поширюватися на глибину до декількох метрів, внаслідок чого представляють додаткову небезпеку і вкрай погано піддаються гасінню.

Організація гасіння лісових пожеж

Керівником гасіння лісової пожежі (КГЛП) є директор відповідного підприємства Державного агентства лісових ресурсів, або особа, яка виконує його обов'язки.

При загрозі перероставання лісової пожежі у велику (більше 5 га) створюється штаб, який очолює КГЛП.

Розвідка пожежі і розробка плану гасіння

Розвідка лісової пожежі може проводитись у супроводі осіб, які знають місцевість, із спеціалістами лісового господарства.

Коли вогонь охопив велику площу лісу, розвідка та спостереження за поширюванням вогню і ходом його гасіння має проводитись за допомогою БпЛА.

За даними розвідки, прогнозу поширення пожежі керівник розробляє план її гасіння.

Основні способи і прийоми гасіння. Заходи БП

Прийоми гасіння лісових пожеж

- захльостування вогню по крайці пожежі гілками та хлопавками;
- засипання крайки пожежі ґрунтом за допомогою лопат;
- засипання крайки пожежі за допомогою грунтометів або смугопрокладувачів;
- прокладка на шляху поширення пожежі загороджувальних мінералізованих смуг і канав;
- відпалювання;
- гасіння кромки, що горить, водою;
- гасіння хімічними вогнегасними речовинами;
- гасіння за допомогою літаків та гелікоптерів

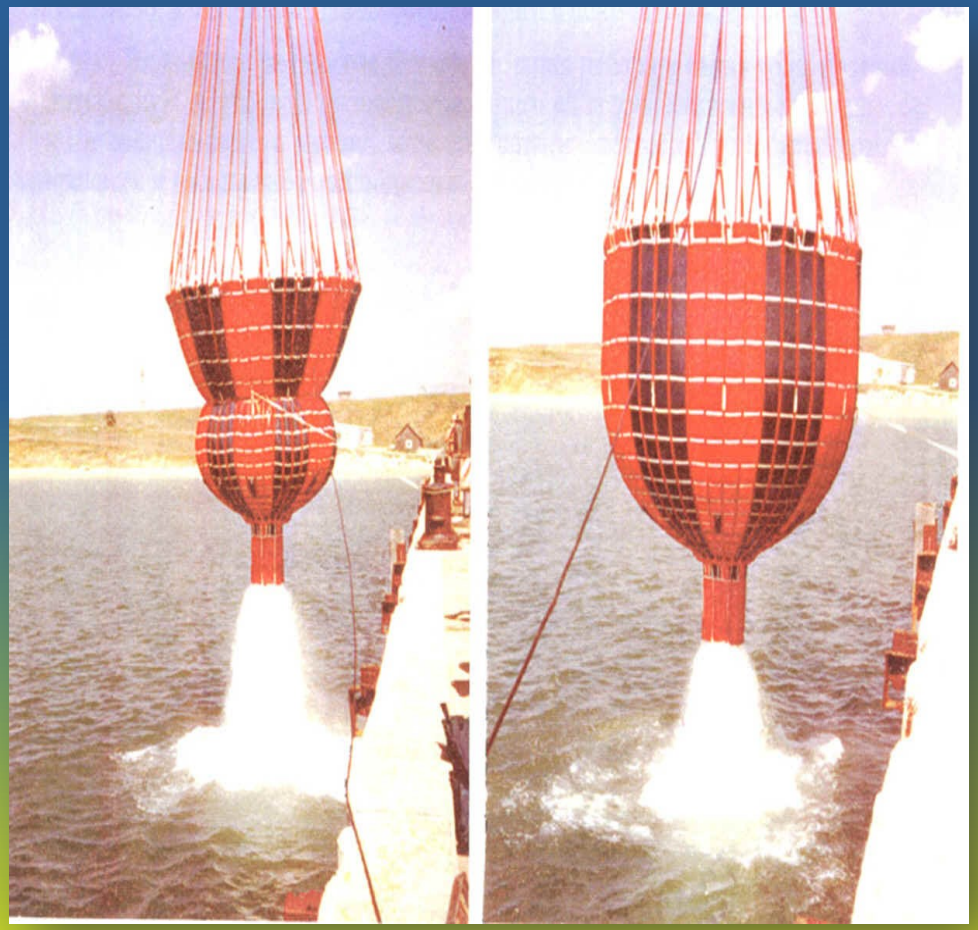

Ан-32П - український пожежний літак розроблений на базі Ан-32. Літак оснащений 4 зовнішніми зйомними баками об’ємом по 2000 л кожен. Скид вогнегасної рідини може здійснюватись з усіх баків одночасно або по черзі із заданим інтервалом.

Mi-8MT - оснащується водозливним пристроєм ВЗ-5, ВЗ-3

Увесь процес гасіння пожежі можна розподілити на такі періоди:

- локалізація пожежі;
- гасіння окремих осередків горіння;
- нагляд за місцем згарища.

Охорона праці та система безпеки:

Спостерігачі: Призначення досвідчених працівників для постійного візуального контролю за поведінкою вогню.

Усвідомлення: Моніторинг факторів ризику (зміна вітру, концентрація CO, загроза падіння підгорілих дерев).

Зв'язок: Безперебійний радіообмін між усіма групами та оперативним штабом.

Шляхи відходу: Завчасно визначені маршрути евакуації. **У горах — лише вбік (траверсом) або вниз**.

Зони безпеки: Заздалегідь визначені безпечні ділянки (водойми, вже випалені великі площі).

Профілактика та стратегічні висновки

Перехід від концепції гасіння до **глибокої превенції** (розширення мережі розривів, догляд за насадженнями, очищення від сухостою).

Масштабування систем автоматичного виявлення на базі ШІ та тепловізійного аналізу по всій території країни.

Проведення регулярних спільних тактико-спеціальних навчань лісівників та підрозділів ДСНС для відпрацювання взаємодії.

Головне управління ДСНС України у Закарпатській області

© ГУ ДСНС України у Закарпатській області, 2026 р.